

Joulukuu 1965

Ranskan edelliset tasavallat olivat kaatuneet kyvyttömyyteensä yhdistää demokratia ja hallitusvalta. Kansan jakautuminen moniin kiisteleviin »ideologisiin perheisiin» oli heijastunut vaalijärjestelmän kautta parlamenttiin, joka tämän johdosta ei ollut kyennyt luomaan hallituksen tueksi vakaata ja toimintakykyistä enemmistöä. Tämä puolestaan johti siihen, että Ranskan hallituksilta puuttui kolmannen ja neljännen tasavallan aikana maan tehokkaaseen johtamiseen tarvittava lujuus ja auktoriteetti. Toisaalta on myös todettava, että mikäli valinta piti tehdä, maan tasavaltainen traditio, sellaisena kuin vasemmisto sen käsitti, asetti demokratian lujan toimeenpanovallan edelle.

Viidennen tasavallan valtiosäännön säätäjät edustivat puolestaan oikeiston perinteellistä kantaa toimeenpanovallan vahvistamiskysymyksessä. Mikäli heidän piti valita, he asettivat lujan toimeenpanovallan demokratian edelle. Niinpä Michel Debrén sanojen mukaan tarkoitus olikin »ensimmäiseksi ja ennen kaikkea yrittää jälleenrakentaa hallitusvalta, jota ilman ei ole valtiota eikä demokratiaa, toisin sanoen, ei Ranskaa eikä tasavaltaa». Siitä miten tämän tuli tapahtua on Debré maininnut seuraavaa: »Koska hallituksen vakavuus ei voi Ranskassa johtua vaalilaista, sen täytyy ainakin osittain johtua valtiosäännön säännöksistä.»

Tämän mukaisesti pyrittiin viidennen tasavallan valtiosäännössä luomaan luja toimeenpanovalta parlamentin perinteellisestä hajanaisuudesta huolimatta. Tähän päämäärään koetettiin päästä kahdella tavalla. Ensiksi, vaikka parlamentarismiin kuuluva hallituksen poliittinen vastuunalaisuus säilytettiin, tehtiin pääministeri ja hänen hallituksensa huomattavan riippumattomaksi vaihtelevista parlamenttienemmistöistä. Toiseksi tasavallan presidentin asemaa vahvistettiin huomattavasti antamalla hänelle joukko uusia merkittäviä oikeuksia. Jotta presidentillä olisi uuden asemansa vaatima auktoriteetti, hänen vaalitapaansa muutettiin siten, että siirryttiin parlamentin suorittamasta vaalista välilliseen kansanvaaliin, jossa suurimman osan valitsijamiehistöstä muodostivat emämaan kunnanvaltuustojen edustajat. Valitsijamiehistön suorittama vaali oli kaksi-vaiheinen enemmistövaali. Ensimmäisessä äänestyksessä tarvittiin valituksi tulemiseen ehdoton enemmistö annetuista äänistä, kun taas toisessa äänestyksessä riitti suhteellinen enemmistö. Eniten arvostelua herättänyt piirre uudessa vaalitavassa oli se, että maaseutu sai kaupunkien kustannuksella huomattavan yliedustuksen presidentin valitsijakollegiossa. Niinpä mm. Vedel huomautti, että viidennen tasavallan päämiehen valitsevat »ruis ja kastanjat».

Tarkastellessaan omaksutun vaalitavan merkitystä Ranskan presidentin aseman lujittajana asiantuntijat olivat varsin yksimielisiä siitä, ettei kenraali Charles de Caullen seuraajalla olisi juuri mitään mahdollisuuksia jatkaa hänen viitoittamallaan linjalla, jollei tällä olisi takanaan välittömän kansanvaalin antama tuki. Myös de aulle itse tuli vähitellen samaan käsitykseen. Samana vuonna muutettiin valtiosääntöä ja omaksuttiin välitön presidentinvaalitapa. Muutoksen jälkeen valitaan Ranskan tasavallan presidentti välittömällä kaksivaiheisilla enemmistövaaleilla. Tullakseen valituksi ehdokkaan on saatava ehdoton enemmistö. Ellei kukaan saa ensimmäisessä äänestyksessä vaalittua enemmistöä, suoritetaan kahden viikon kuluttua sunnuntaina uusi äänestys. Tällöin valinta tapahtuu kahden ensimmäisessä äänestyksessä eniten ääniä saaneen ehdokkaan välillä. Näillä on kuitenkin oikeus luopua tästä oikeudestaan muiden ehdokkaiden hyväksi.

Välittömän vaalitavan, jossa valinta toisessa äänestyksessä tapahtuu kahden ehdokkaan välillä, on myös toivottu vähitellen johtavan maan puoluejärjestelmän yksinkertaistumiseen. Huolimatta siitä, että joitakin tähän suuntaan viittaavia merkkejä on tällä hetkellä nähtävissä, useat Ranskan poliittisen järjestelmän tuntijat suhtautuvat pessimistisesti puoluejärjestelmän yksinkertaistumisen mahdollisuuteen. Mielenpitoisten vaihtoa siitä, onko välitön presidentinvaali riittävä vastapaino Ranskan poliittiselle traditiolle ja pystyykö se estämään paluun perinteelliseen parlamentaariseen järjestelmään, käydään myös vilkkaasti. Koska kuitenkin tuntuu ilmeiseltä, että Ranskan kansa haluaa myös tulevaisuudessa valita valtion päämiehen välittömällä vaaleilla ja koska on epätodennäköistä, että tällä lailla valittu tasavallan presidentti tyytyisi Ranskan perinteellisen parlamentaarisen järjestelmän valtion päämiehelle varaamaan osaan, pysynee Ranskan presidentin asema myös de Gaullen jälkeen kolmannen ja neljännen tasavallan aikaisten presidenttien asemaa vahvempana.

Joulukuun vaalit

Viime joulukuussa pidetyistä Ranskan viidennen tasavallan ensimmäisistä välittömistä presidentinvaaleista tuli huomattavasti odotettua mielenkiintoisemmat. Ennen vaaleja oltiin nimittäin melko yleisesti sitä mieltä, että kenraali de Gaulle saisi tarvittavan ehdottoman enemmistön jo ensimmäisellä äänestyskierroksella eikä toista kierrosta siis tarvittaisi. Myös de Gaulle lienee luullut samoin, sillä siksi laimeasti hän otti osaa ensimmäistä äänestyskierrosta edeltäneeseen vaalikampanjaan. Kuten tiedetään de Gaulle joutui vaaleissa loppujen lopuksi odottamattoman tiukalle.

Sen jälkeen kun Marseillen pormestari Gaston Defferre oli luopunut kesällä 1965 ehdokkuudestaan, epäonnistuttuaan yrityksessään luoda eikommunistisen vasemmiston ja keskustan liittoutuma de Gaullen vastaiseksi oppositioksi, kehittyi ehdokasasetelma seuraavaksi. Defferren luopumisen synnyttämän poliittisen tyhjiön täytti pian sosialistien ja radikaalien väliin sijoittuvan pienen UDSR:n jäsen François Mitterrand, joka oli tukenut Defferreä tämän epäonnistuneessa yrityksessä. Ehdokkaaksi julistautuessaan ei Mitterrandilla ollut takanaan minkään puolueen tai ryhmitymän nimenomaista kannatusta. Monimutkaisten poliittisten manöverien kautta hänestä tuli kuitenkin ennen pitkää yhtyneen vasemmiston presidenttiehdokas ja samalla kenraali de Gaullen vakavin uhkaaja. Mitterrandin jälkeen seuraavaksi tärkein ehdokas joulukuun vaaleissa oli kansantasavaltaisen puolueen (MRP) puheenjohtaja Jean Lecanuet, joka lokakuun puolivälissä ilmoitti asettuvansa keskustan presidenttiehdokkaaksi. Lecanuetin ehdokkuus oli vaalien kulun kannalta merkityksellinen.

Koska hän näet vetosi osittain samoihin ryhmiin kuin de Gaulle (oman puolueensa lisäksi riippumattomiin ja oikeistoradikaaleihin) on perusteltua olettaa, että juuri »keskustan» ehdokkaan mukana olo aiheutti sen, ettei de Gaulle saanut vaadittavaa ehdotonta enemmistöä jo ensimmäisessä äänestyksessä. Lecanuetin ehdokkaaksi asettuminen johtui taas siitä, että vaikka hänen ohjelmansa oli itse asiassa miltei sama kuin Mitterrandin, ei hänen puolueensa voinut katolisten äänestäjien vuoksi asettua tukemaan antikristillisten puolueiden kannattamaa Mitterrandia. Toisaalta MRP, joka kannattaa yhdistynyttä Eurooppaa, »ei voinut tehdä itseään osasylliseksi kenraali de Gaullen uudelleen valitsemiseen». Kun de Gaulle vielä oli 4. 11. pitämässään televisiopuheessa ilmoittanut asettuvansa presidenttiehdokkaaksi oli vaalien perusasetelma nähtävissä.

Kolmen edellä mainitun lisäksi osallistui vaaliin seuraavat ehdokkaat: Äärioikeiston ehdokas Jean-Louis *Tixier-Vignancour*, liberaali Pierre *Marcilhacy*, jolla ei ollut tukenaan mitään poliittista liittoutumaa tai puoluetta ja aivan viime hetkellä ehdokkaaksi ilmoittautunut Marcel *Barbu*, joka edustaa epämääräistä »sosiaalista uudistusliikettä».

Vaalikampanjan aikana oli jokaisella presidenttiehdokkaalla käytettävissään kaksi tuntia radio- ja televisioaikaa, joka voitiin jakaa seitsemään eri lähetykseen. Opposition ehdokkaat käyttivät tämän ajan tehokkaasti hyväksi esitelläkseen ohjelmiaan ja itseään Ranskan kansalle. Kenraali de Gaulle puolestaan oli sitä mieltä, ettei hänen tarvinnut antaa ennen vaaleja mitään tyhjentäviä selvityksiä aikeistaan. Hänen tarkoituksenaan olikin pitää ennen vaaleja vain yksi ainoa vaalipuhe. Koska kenraali de Gaullen suosio, joka oli vaalien lähestyessä ollut jatkuvassa nousussa, kääntyi vaalikampanjan alettua radiossa ja televisiossa (19. 11) selvään laskuun, hänen oli kuitenkin pakko ryhtyä vastahyökkäykseen. De Gaulle piti siksi yhden sijasta kaksi radio- ja televisiopuhetta ennen vaaleja. Niissä hän viittasi mm. siihen »loistavaan» kehitykseen, joka viidennen tasavallan aikana oli tapahtunut, sekä teki valitsijoilleen selväksi, että jos häntä ei valita uudelleen, »se merkitsee väistämätöntä paluuta siihen sietämättömään sekasortoon, jossa valtiomme aikaisemmin kamppaili olemassaolostaan».

Opposition pääehdokkaat Mitterrand ja Lecanuet puolestaan arvostelivat terävästi kenraali de Gaullen politiikkaa samalla kun he esittivät valitsijoille omat vain vivahde-eroja sisältävät ohjelmansa. Molemmat korostivat yhtyneen Euroopan rakentamisen tärkeyttä, vaativat Ranskan pysymistä Atlantin liitossa (Mitterrand tosin edellytti tiettyjä uudistuksia liiton rakenteessa) sekä sosiaalisen lainsäädännön edelleen kehittämistä. Molemmat ilmoittivat hyväksyvänsä viidennen tasavallan valtiosäännön, mutta tuomitsivat de Gaullen aikana presidentin käsiin tapahtuneen

vallan keskittymisen. Kumpikin tuomitsi myös Ranskan ydiniskuvoiman. Ensimmäisen äänestyskierroksen (äänestysprosentti oli 85) tulokset olivat seuraavat:

Charles de Gaulle	44,6 %
Francois Mitterrand	31,7 %
Jean Lecanuet	15,5 %
Jean-Louis Tixier-Vignancour	5,1 %
Pierre Marcilhacy	1,7 %
Marcel Barbu	1,1 %

Tulosta pidettiin yleisesti tappiona de Gaullelle ja hänen harjoittamalleen politiikalle. Samalla tulos vahvisti käsitystä, että de Gaulle oli aivan ilmeisesti aliarvioinut radion ja television merkityksen yleisen mielipiteen muokkaajana. Niinpä hänen katsottiin tehneen pahan taktillisen virheen jättäytyessään syrjään vaalikampanjasta samanaikaisesti kun hänen vastaehdokkaansa esittivät Ranskassa ennen kokemattomalla tavalla valitsijoille käsityksiään siitä, miten maan asioita tulisi hoitaa. On syytä panna merkille Lecanuetin yllättävän korkea äänimäärä, lähtihän hän liikkeelle suuralle yleisölle täysin tuntemattomana miehenä ja lisäksi kovin myöhään. Äänestyksen tuloksesta voidaan edelleen todeta, että Mitterrand jäi esim. vasemmiston vuoden 1962 parlamenttivaaleissa saamasta prosenttisesta osuudesta n. 10 %. Äänestystä edeltäneenä päivänä suoritettun mielipidetutkimuksen mukaan Mitterrandin takana oli 87 % kommunisteista ja vain noin 55 % sosialisteista ja radikaaleista. Samanaikaisesti de Gaullea kannatti 7 % kommunisteista ja 24 % sosialisteista ja radikaaleista. Suurinta koheesiota osoittivat UNR:n kannattajat, joista 98 % ilmoitti äänestävänsä de Gaullea. Lecanuetin kannatus oli tämän tutkimuksen mukaan suurin (52 %) MRP:n ja riippumattomien keskuudessa.

Ilmoitettuaan ottavansa osaa joulukuun 19 päivänä toimeenpantavaan toiseen äänestyskierrokseen kenraali de Gaulle ryhtyi ennen tätä ratkaisevaa koitosta aktiiviseen vaalikampanjaan. Siinä hän keskittyi käsittelemään ennen kaikkea Ranskan sisäpolitiikkaa, kun taas hänen vastustajansa vaalivalttina oli ulkopoliittikka.

Ne presidenttiehdokkaat, jotka eivät olleet selvinneet toiselle äänestyskierrokselle, kehoittivat kuka selvemmin kuka peitetymmin kannattajiaan antamaan äänensä Mitterrandille. Kuitenkin vain vähän yli puolet näistä noudatti tätä kehoitusta.

Vastoin odotuksia oli äänestysvilkkaus toisella kierroksella yhtä suuri kuin ensimmäiselläkin. Lopputulos puolestaan oli kutakuinkin mielipidetutkimusten mukainen eikä näin ollen herättänyt hämmästyksiä. Kenraali de Gaulle sai tällä kerralla 55 % annetuista äänistä ja tuli siten valituksi. Äänestyksen tuloksesta on mielenkiintoista havaita, että peräti 71 % niistä,

jotka olivat ensimmäisessä äänestyksessä antaneet äänensä Tixier-Vignancourille, tuki nyt »kansanrintaman» ehdokasta, jonka kanssa heillä ei ollut muuta yhteistä kuin antigauillismi. On myös merkillepantavaa, että naisista 62 % antoi toisessa äänestyksessä tukensa de Gaullelle (vastaavasti ensimmäisessä äänestyksessä 53 %) ja että esim. yli 65-vuotiaista miehistä 69 % kannatti toisessa äänestyksessä de Gaullea. Kenraali Charles de Gaullen kannatus on nyt alempana kuin koskaan viidennen tasavallan aikana, ja oppositiopuolueet odottavatkin ensi vuoden parlamenttivaaleja varsin toiveikkaina.

Pekka Böök

ARVOISA VALTIOTIETEELLISEN YHDISTYKSEN JÄSEN

Kesäkuun 4—7 p:nä 1966 Norjan, Ruotsin, Suomen ja Tanskan valtiotieteelliset yhdistykset järjestävät valtiotieteellisen kongressin Oslossa Voksenåsenin kongressikeskuksessa.

Kongressi toimii jakaantuneena kolmeen työryhmään, joiden esitelmä- ja keskusteluaiheet ovat (1) **eduskuntatutkimus**, (2) **kunnallisen itsehallinnon tutkimus** ja (3) **vaalitutkimus**. Ohjelmaan kuuluu myös neljä yleisesitelmää, kaksi vaalitutkimuksesta, pitäjinä Jan Stehouwer ja Stein Rokkan sekä kaksi eduskuntatutkimuksesta, pitäjinä Jan-Magnus Jansson ja Nils Stjernquist. Kunkin kongressiin osallistuvan yhdistyksen edustajamäärä voi olla enintään 25.

Kustannukset osanottajaa kohden ovat 145 Nkr, ja ne maksaa jokainen omasta puolestaan. Maksuun sisältyy täydellinen ylläpito kongressikeskuksessa koko kongressin ajan.

Pyydämme niitä arvoisia jäseniämme, jotka ovat halukkaita osallistumaan kongressin työskentelyyn, ilmoittautumaan yhdistyksen sihteerille (**Tuomo Martikainen, os. Porthania, Hallituskatu 11—13, Helsinki 10, puh. 15211/372**) ja ilmoittamaan samalla, minkä työryhmän työskentelyyn tuntevat kiinnostusta. Ilmoittautumiset 23. 3. 66 mennessä. Lopullisesta osanotosta päättää yhdistyksen johtokunta.

Valtiotieteellinen Yhdistys